

Børn skal have lige dele fri leg og planlægning

Pædagogerne ønsker, at deres planlagte aktiviteter og børnenes egne lege skal fyde lige meget. Men i hverdagen fylder 'fri leg' mest, viser en undersøgelse blandt pædagoger.

AV Vidèle Børn, vbl@bun.dk / Modelfoto: Jakob Carlsen

Barns egne lege og pædagogerens planlagte aktiviteter bør fyde lige meget i hverdagen.

Det siger pædagogerne i en undersøgelse af legens betydning blandt 268 pædagoger og ledere i 0-6-årsinstitutioner, som BørnUnge har foretaget. Men undersøgelsen viser også, at det er langt fra pædagogerens daglige drøm til virkelighedens verden.

Etlandig økonomi, dårlige normeringer og et højt sygefravær betyder, at den fri leg 'fylder' meget mere end pædagogerens planlagte aktiviteter.

De fleste pædagoger (46 procent) svarer i undersøgelsen, at der i gennemsnit kun er planlagte pædagogiske aktiviteter to timer om dagen. Mens 53 procent svarer, at det er fri leg i fire timer eller mere om dagen.

Pædagogerne beskriver selv, hvorfor det er så langt mellem det, de gerne vil, og det, de rent faktisk kan.

»Hvis der er sygdom blandt personalet, har børnene ofte fri leg,« skriver en af pædagogerne.

»Normeringen har betydning for planlagte aktiviteter,« skriver en anden.

»I perioder er vi lidt for presede grundet ferie, sygdom og afsædning af nyeste grunduddannelsen fra en tredje.

Dag er der også pædagoger, som ikke lader sig forstyrre af virkelighedens pres:

»Vi prioriterer at gennemføre aktiviteter næsten uanset hvad. Det er nemt til at højne arbejdsindsatsen, at vi ikke kan have nødsplaning. Nogle gange burde vi dog skære ned.

da personaleressourcerne reelt ikke er til den planlagte aktivitet.«

DEN FRI LEGS PLACERING. Mens de fleste pædagoger (69 procent) mener, at planlagte aktiviteter skal fyde lige så meget som den fri leg, mener hver tredje pædagog, at fri leg skal fyde mere end de aktiviteter, som pædagogerne finder på og planlægger.

»Den fri leg er vigtig for såvel børnene som pædagogerne. For pædagogerne er det ret skabt til og en mulighed for at observere, om der sker en udvikling med børnene. I takt med at vi påviser dem med forskellige stimuli,« skriver en af pædagogerne i undersøgelsen.

»Fri leg er for mig en vigtig del af børns kreative og sociale udvikling. Det er dog meget vigtigt, at vi som pædagoger hele tiden er opmærksomme på, hvad der foregår, og hvordan børnene leger. Fri leg er ikke kun leg, det er i høj grad læring på mange planer,« skriver en anden.

Kun otte procent af pædagogerne mener, at de pædagogplanlagte aktiviteter skal fyde mere end fri leg.

»Jeg mener, at det i perioder gerne må være flere planlagte aktiviteter end den fri leg og i andre perioder omvendt. Det skal bare altid være en pædagogisk overvejelse, der er taget ud fra, hvad det lige nu og her er brug for,« skriver en pædagog.

En anden skriver:

»Det ideelle forhold mellem pædagogiske aktiviteter og børns fri leg må være, at de voksne er ansvarlige og i stand til at tilbyde børnene det, de har brug for.«

Pædagogerne tager pædagogiske hensyn, når de skal prioritere, hvad der har betydning for fordelingen af fri leg og pædagogiske aktiviteter.

Et meget stort flertal (93 procent) mener, at hensynet til børns læring og udvikling vejer tungt i prioriteringen. Dernæst kommer hensynet til praktiske forhold som ferie, plads og redskaber. For hele 68 procent vedkommende har normeringen betydning for, hvordan fordelingen af fri leg og pædagogiske aktiviteter er i den pædagogiske hverdag.

»Fri leg er for os noget værdifuldt. Vi ville dog ønske, at fri leg ikke så ofte var af nød, fordi vi ikke har tid, men jeg, hvor vi kunne observere og dermed bedre kunne sætte i gang, støtte og være med til at udvikle børnenes leg,« skriver en pædagog.

»Vi mener, at en vekselskiftning mellem den fri leg og planlagte aktiviteter, der understøtter hele barnets udvikling og dannelse, er det, der skal til, for at barnet udvikler sig optimalt. Vi skaber rammerne for, at børnene kan udvikle sig i relation til andre,« skriver en anden.

En tredje pædagog har et løst hold:

»Jeg ville gerne bruge meget mere tid på aktiviteter, blandt andet på troldelege med vores ressourcerne børn.«

HALDE SIG VÆK FRA FORDELING. Langt de fleste pædagoger indgår i børns leg som støtte og inspiration. De fleste mener, at deres rolle er at inspirere, støtte og guide børnene, men mange vil også gerne bonytte legene til at

Pædagoger vil gerne have flere planlagte aktiviteter med børnene. Men dårlige normeringer og højt sygefravær betyder, at børnene har mere fri leg end pædagogerne byder sig om.

lagte børnene. En tredjedel vil undersøge, hvad børn leger, mens lidt under en femtedel mener, at de skal holde sig på afstand.

Her er lidt forskellige perspektiver på pædagogerens rolle, sådan som pædagogerne selv udtrykker det:

»En pædagogs vigtigste rolle er at være overholdig. Der skal ikke være en søvepude, men kan man sætte en leg i gang og så trække sig ud af legen igen, er det gjort et fantastisk stykke arbejde.«

»Den voksne kan sagtens deltage i børns fri leg, men det er barnets initiativ, der er styrende for legen. Som voksen kan man blinde ind med perspektiver, under forudsætning af at der ikke er styrer af egen dagsorden,«

»Pædagoger skal inspirere gennem indledning og materialer.«

»Som pædagog skal man både være lidt 'væk' og alligevel altid være tilgængelig for store. Børn skal have et frit legshøj, men vi skal lyde indfølelse og ansvarstid støtte.«

PÆDAGOGENS SYN PÅ LEG

I undersøgelsen foretoget af BørnUnge i samarbejde med BUPL's politisk-økonomske afdeling har 268 pædagoger fra 0-6-års-institutioner deltaget. Ud over de resultater, som er behandlet i artiklen, har pædagogerne også svaret på disse spørgsmål:

HALVENS SLAGS LEGSÆTTER DU I GANG OG HVOR OFTE?

Rollerleg
59 % hver dag eller flere gange om ugen, 20 % en gang om måneden eller sjældnere.

Byggedag
44 % hver dag eller flere gange om ugen, 17 % en gang om måneden eller sjældnere.

Knudeleg
39 % hver dag eller flere gange om ugen, 35 % ca. en gang om ugen

Konstruktionsleg
66 % hver dag eller flere gange om ugen, 19 % gør det flere gange om måneden, en gang om måneden eller sjældnere.

Spil
46 % hver dag, 29 % flere gange om ugen.

Strolcheleg
76 % hver dag eller flere gange om ugen, 15 % en gang om ugen.

Waldorfløb
31 % en gang om ugen, 44 % hver dag eller flere gange om ugen.

Stenestribesleg
56 % hver dag eller flere gange om ugen, 14 % en gang om måneden eller sjældnere.

HJØR OTE INDGÅR DU I BØRNS LEG SOM STØTTE OG INSPIRATION?

65 %: meget ofte eller ofte
22 %: al og til
7 %: sjældent eller meget sjældent.

OLÆVER DU PRES FRA FORÆLDRE OM AT DER SKAL VÆRE FLERE VOXERITTE RETTELIGT AKTIVITETER OG MINDRE FRI LEG?

Nej: 22 %
Ja: 22 %

4 EKSPERTER OM LEG, LÆRING OG LIVET

At Væbne blev præsens, udgivet.dk

Legen og dens rolle i det pædagogiske arbejde har været diskuteret højt. Ofte har legen dannet par med læring, men ikke alle er begejstrede for de to begrebskæder, kendt. Unge har spillet fire eksperter om legens betydning for børns udvikling og dens rolle i pædagogisk praksis. Samt om legens forhold til læring. De er alle ikke enige.

'Børn kan godt lide at lege, og det lærer de meget af'

Det er verdens mest ærgerlige diskussion, når man taler om, at leg og læring er hinandens modsætninger. For børn skal både lege selv og lære i daginstitutionerne, mener psykolog Ivy Schousboe.

Ivy Schousboe er cand. psych. og har været lektor på Københavns Universitets Institut for psykologi, hvor hun nu er pensioneret fra. Har forsket i børns hverdagsliv og børns leg og har blandt andet skrevet artikler i bøgerne 'I nærheden - en antologi om børneperspektiver' og 'Liv og læring i pædagogiske kontekster'.

Skal børn bare lege frit, eller skal vi sørge for, at barnet lærer noget? Det er en modstridende og diskussion, som ærgre udviklingspsykolog og forsker Ivy Schousboe, for der skal være plads til begge dele. Og så hører det ikke desto, for pædagogerne gør det allerede i stor stil, siger hun. Ivy Schousboe mener desuden, at det er spild af pædagogerens tid, at alle andre fører diskussionen på deres vegne.

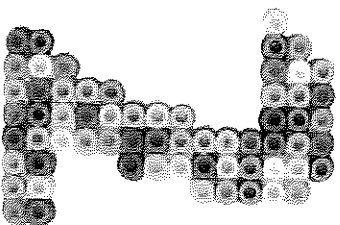
»Når børn er så lang tid i daginstitution, som de er, er det meningsløst at sætte det op, som om leg og læring er alternativer til hinanden. Hvis jeg var pædagog, ville jeg da synes, at det både var ærgerrigt og forkert, hvis jeg ikke malte lade børn lege det, de gerne vil. Og på den anden side også være irriteret over ikke at kunne hjælpe børnene med at lære bogstaver og tal på den legende måde, som netop pædagoger ved noget om. Det er da kunstigt, at børn, der gerne vil læse at skrive, skal vente til de kommer i skole. Børn vil jo gerne lære noget, og det er det bedste ingen grund til at kime af,« siger hun.

LEGEN ER ET EKSPERIMENTARIUM. Leg er en aktivitet, som børnene har for deres egen skyld, fordi de har lyst til det. Men man kan også være sikker på, at børn har noget, de gerne vil med legen, mener Ivy Schousboe. »De vil for det første bare gerne lege med andre børn. Men legens store ulempe er, at børn kan bruge deres fantasi, og de kan udforme deres egne ideer og prøve dem af. De kan bruge legen som en slags eksperimentarium, hvor der er plads til absurde ideer og indfald og til at prøve det mest ønskværdige i livet og det mest

krædselsvækkende, og så foregår det alligevel inden for rimelig trygge rammer. Der særlige er frimmet til udforanstningen af livets mange sider, som legen tilbyder i fællesskab med andre børn,« siger Ivy Schousboe.

PÆDAGOGER MA GERNE LEGE. Pædagoger må rigtig gerne lege med børnene i daginstitutionerne, mener Ivy Schousboe. Pædagoger har en fri måde at forholde sig til børn, som mange kunne lære noget af, og de bliver hverken til børn i overstrøelse eller til selvopfyldende uansvarlige folkehverder af at lege med børn. »For det første kan børn og voksne have det sjovt med hinanden, når de leger. Men pædagogerne kan også få nye ideer om, hvad de kan lave med børnene, fordi de får et forskelligt perspektiv på, hvad der interesserer børnene lige nu og her. Og så kan de tilføre legen en masse ved at indføre andre genstande, materialer og trykviden,« siger hun.

LÆRTVILDT AT LÆRE. Ivy Schousboe kan huske, at en minister engang sagde, at daginstitutionerne gør det om, at børn skal lære noget, men på en måde, så de ikke opdager det. Han er meget uenig. »Ministeren sagde, at læring skal smugles ind, hvilket viser en udtalt mangler på respekt for både leg og læring, for børn kan godt lide at lege, og det lærer de meget af. Men de kan sandelig også godt lide at lære noget konkret, faktisk er det meget lystfyldt for dem. Det kan vi jo iagttage, når en barn påvokset har lært at skrive sit navn, og vi andre er ved at falde i søvne over, at barnet har lært det,« siger hun. ■

'Pædagoger skal finde deres egen måde at tænke læring på'

Spørgsmålet er ikke, om børn skal lege eller ej eller hvor meget. Men om, hvordan man bedst integrerer leg og læring i førskolepædagogikken, mener professor Ingrid Pramling Samuelsson.

For den svenske professor, Ingrid Pramling Samuelsson, er leg og læring ikke to forskellige leddene i en kæde, men de er integrerede i et førsteleddet. Hun stiller ikke spørgsmålet om, om børn skal have lov til at lege selv, for det ville være at gøre vold mod børn, hvis man forlød dem den mulighed. Spørgsmålet er snarere, hvordan pædagogikken kan integrere leg og læring.

»I førskolepædagogikken er noget andet end børns egen leg. Selvfølgelig skal man have en form, hvor børns ideer og børns leg bliver en del af praksis. Det er to forskellige ting, at børns leg skal inspirere pædagogikken, og at man også giver plads til børns egne lege. Diskussionen om, hvorvidt børn skal lege selv i en time eller to timer, er egentlig irrelevant, for i en praksis, hvor børn får lov til at udtrykke deres egne tanker og ideer, kan de lege så længe, det skal være. Det er, når læring bliver formel og skoleagtig, at man begynder at snakke om, at der skal være plads til børns leg,« siger hun.

ET PARALLELT PARLØB. Det er vigtigere at fokusere på, at legen i daginstitutionen er en pædagogisk leg, mener Ingrid Pramling Samuelsson. »Børnehaven og vuggestuen leger man med andre, og det er pædagogerne opgave at inspirere og bidrage til, at børns leg udvikles, og at leg og læring bliver integreret,« siger hun.

Det kan sagtens ske, selvom der er særlige læringsmål for det pædagogiske arbejde, mener Ingrid Pramling Samuelsson. For læringsmålene betyder ikke, at pædagogikken skal være undervisningsagtig.

»Hvis man ser de nationale planer som en skolefæring, får man jo netop diskussionen om, hvor

meget leg og hvor meget læring der skal være. Men hvis leg og læring løber parallelt, behøver man ikke at tænke på, hvor meget de fylder hver især, for så er begge dele en integreret del af praksis,« siger hun.

STYRER FOR MEGET. Den integrerede leg og læring skal handle om børns perspektiv, give mening for dem, skabe dialog og være varieret, mener Ingrid Pramling Samuelsson. Som pædagog må man derfor tænke over, hvad man lægger både egobegrebet og i læringsbegrebet.

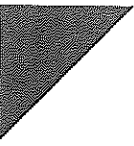
»Dansk praksis er meget styret af pædagogerne. Det er mit indtryk, at mange ikke lader børns ideer komme til udtryk og få indflydelse på den pædagogiske praksis. Vi trænger til, at pædagoger finder deres egen måde at tænke læring på. Der skal mere vægt på læreprocessen, og hvad der giver mening for børn, end at de skal lære det, vi synes, de skal lære,« siger hun.

Ifølge Ingrid Pramling Samuelsson skal lærer fokus på, at forskellens indhold skal indvoldes og ikke så meget på, hvad børn skal lære for at klare sig i skolen. Diskussionen om leg og læring findes også i Sverige, men her har pædagogerne nok accepteret, at der er en mulighed for at integrere leg og læring, så det bliver på daginstitutionernes og børnenes præmisser.

»Børnehavsbørn skal ikke lære matematik, som det gøres i skolen. Pædagoger skal finde ud af, hvad børn har brug for at forstå, inden de skal lære den rigtige matematik. Det vigtige er, at børn bliver interesseret i at undersøge tingene. De skal ikke bare lære at komme med de rigtige svar,« siger hun. ■

Ingrid Pramling Samuelsson er professor i pædagogik ved Göteborgs Universitet i Sverige. Forsker i børns læring og har netop udgivet bogen 'Lærings og - børns læring gennem samspil' sammen med kolleguen Eva Johansson.

'Når børn leger, øver de sig i at blive gode til at lege'

Leg er i løbet af de seneste århundreder blevet til et instrument. På Frøbels tid til dannelse, i dag til læring. Men børn har mest brug for at øve sig i at lege, mener lektor Flemming Mouritsen.

Flemming Mouritsen, Lektor på Syddansk Universitet på Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier. Har tidligere undervist på pædagoguddannelsen og har læst forsket i legokultur.

Omkring Reformationen og i Renæssancen blev barndom og leg gjort til et pædagogisk projekt, hvor legen skulle trænes og blev idylliseret. Den dobbelthed findes stadig i den nutidige pædagogiske debat. Der ene side er børnene udisciplinerede og demoniske og skal styres og kontrolleres, i det næste skal de redde verden med deres kreativitet og legende tilgang.

Siden voksene endda, at det var læringspotentialt i legen, gjorde det den til instrument for noget andet, mener lektor ved Syddansk Universitet, Flemming Mouritsen.

»På Frøbels tid var det dannelse, og han fandt på at gøre legen til en pædagogisk aktivitet. I dag handler legen om at udvikle børns kompetencer og er blevet et instrument for læring. Men det er forskert, for børn leger ikke for at lære. De leger for at lege. Legen har ikke nogen nytteværdi, det er ikke resultatet, det er vigtigt, det er i højere grad processen, der betyder noget. Når børn leger, øver de sig i at blive gode til at lege,« siger han.

SE, HVAD BØRN KAN. Fra 1990'erne og til nu har læringen været det vigtigste i forhold til legen, og det har på det seneste nærmest været udbrudt panik, fordi man havde fået en opfattelse af, at pædagogerne ikke rigtig var med på det, mener Flemming Mouritsen.

»Der var hele diskussionen om hippiepædagogik, hvor man ville lave skolekomar helt ned i vuggestuen. Vi tager det jo som en naturlov, at børn bliver skolebørn fra en meget ung alder. Når vi adskiller børnene fra alle de sociale processer i samfundet og i institutionerne barnuddannelse, mener voksne, at de er i institutionerne,« siger han.

I stedet skulle vi se daginstitutionerne som ar-

ner eller medsteder for børn og voksne, hvor man kan gøre noget sammen. Og hvor de voksne kommer med nogle kompetencer, og børnene kommer med andre kompetencer, mener Flemming Mouritsen.

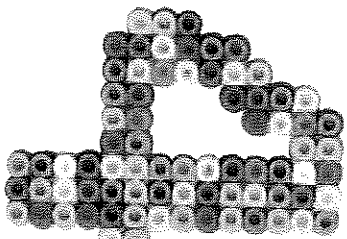
»Vi kan godt diskutere, hvad børn og voksne skal lave sammen i institutionerne, men vi vil gøre os selv en interesse, hvis vi så på børnene. I 1980'erne var der en reaktion mod at se på, hvad børn faktisk gør, og hvad de kan, og på, hvad legen er for en størrelse. I dag har vi styrret os blindt på, hvad børn ikke kan, og hvad der så skal gøres med dem,« siger han.

ØVHJES COR MESTER. Flemming Mouritsen mener, at det handler om at få genebærer en respekt for legen og for, hvad børn kan.

»Der er jo kolossal, hvad træts børn kan. De kan deltagelse, alle mulige sociale sammenhænge, de har et spørgsmål, der ikke bare kan meddeles sig med, men som gør, at de kan deltage aktivt. Det kunne ligge lyst foran og er meget mere kompleks og kreativ end det, vi udsætter dem for i læreplaner og systemer. Børn lærer sig i deres første år at kunne indgå i lege. De har ikke brug for eksakte fremtidige holdere for at lege. De har brug for at blive gode til at lege,« siger han.

Pædagogerne skal være kvalificerede legemakere, som er engagerede og bidrager med noget. Og så skal det være nok af dem, mener Flemming Mouritsen, som griber holdt debatten om fri leg.

»Fri leg handler ikke om, at det er leg på børnenes egen præmisser. Det handler om delagtighed og deltagelse. Det er det afgørende grundlag i legokulturen, at man lærer af at være med og ved at gøre. Det er en eminent form for praksisføring. Man øver sig i at lege, mens man rent faktisk gør det,« siger han. ■

'I legen lærer børn en masse om sig selv, hinanden og verden'

Legen skal have lov til at blive leget for sin egen skyld, fordi den er så rig på udvikling, læring og på pædagogisk inspiration, mener pædagogisk udviklingskonsulent Daniela Cecchin.

A l lege er i sin essens 'at lade som om' og agere inden for en fiktiv verden, hvor fantasien er både motor og brændstof, mener pædagogisk udviklingskonsulent Daniela Cecchin.

»Fantasien er selv legens væsen, og den gør det muligt for børn at overstrøede begreberne i den virkelige verden, udforske nye muligheder, koncepter for mangler, forestille sig noget og skabe alternativer til det, der er det og nu giver. Børns selvorganiserede lege er af allerstørste betydning for børns udvikling af kreativitet og sociale kompetencer, fordi de knytter sig til deres betydning i verden, deres motivation, følelser og tanker,« siger pædagogisk udviklingskonsulent i BUP, Daniela Cecchin.

BØRN LÆRER I LEGEN. Legens mål og motiv, og det, der får børn til at lege, ligger i legen selv. Der er en eksakt sammenhæng mellem selvtillid og evner. Det er en eksakt sammenhæng mellem selvtillid og evner. Det er en eksakt sammenhæng mellem selvtillid og evner. Det er en eksakt sammenhæng mellem selvtillid og evner.

»Børn leger for at lege og skabe. Ikke for at lære noget bestemt. Men i legen lærer børn en masse om sig selv, hinanden og verden omkring sig,« siger han.

Måske netop på grund af legens læringsværdi har den fået stor pædagogisk, didaktisk og pædagogisk interesse. Man har ønsket at få børn til at lære mere, hurtigere og nemmere ved at bruge legen som en slags drivkraft for læring.

»Hvis man udelukkende køber leg til læring, er det både uret og en fejl. Læring er jo et helt legertint mål i sig selv, mens legen også har selvstændig værdi, uden at den skal spændes på læringsvognen,« siger Daniela Cecchin.

I mange år har leg og læring været et ordpar. Men

det går ofte galt, når man taler om de to begreber i samme åndetæppe, fordi man kommer til at reducere udvikling og læring er et meget bredt og ligeså stillet begrebspar. Ved at holde legen 'for sig selv' og fri for ydre læringskæder kan man bedre berøre dens autentiske værdi og betydning,« siger hun.

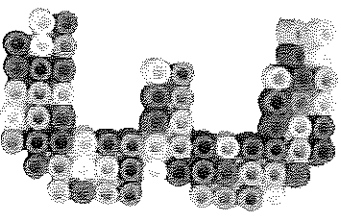
Det er derfor sjældent en god idé at styre legen udefra, selvom man for eksempel har de bedste intentioner om at få et barn, der er udfanlet, med i legen. Resultatet bliver ofte en opfindelse af følger som faderen, der tager på et høje og kommer sent hjem.

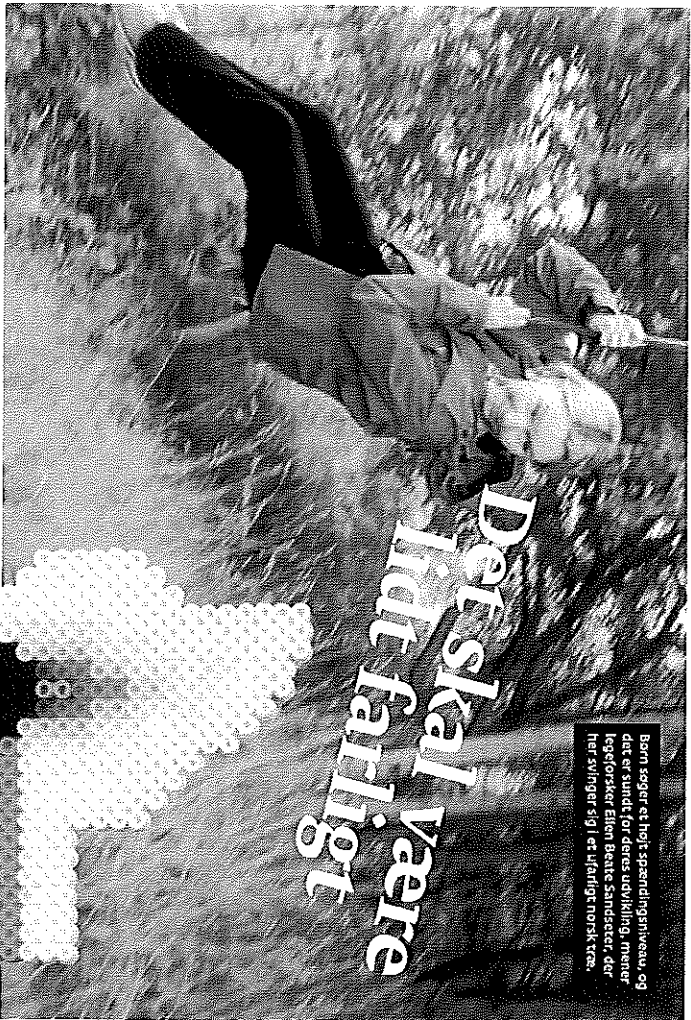
»Pædagoger kan i stedet for stærke udviklingen af barnets legeweve og synlige barnets særlige styrker og interesser på indretning. Pædagoger har derfor en vigtig pædagogisk opgave med at tilrettelægge relevante kontekster for legen. Blandt andet ved at overveje, hvilke genstande, materialer og rekvisitter børn har adgang til og mulighed for at anvende i deres lege. Pædagoger kan inspirere og aktivere børnenes legemuligheder ved pædagogiske aktiviteter, som lægger sig både foran og forlæner sig på legen, mener Daniela Cecchin.

»Ved at arbejde med børns spor kan pædagoger undersøge deres interesser og betydninger, og de kan tilbyde aktivitetsforslag, som udfolder legens berøst og inspirerer til nye lege og aktiviteter,« siger hun. ■

Daniela Cecchin er uddannet pædagog i Italien og cand.psych., med speciale i leg i Danmark. Er pædagogisk udviklingskonsulent i BUP. Har udgivet bøger og artikler om leg, inspiration, pædagogisk kontrakt, documentation, evaluering og ledelse.

Børn søger et højt spændingsniveau og det er sundt for deres udvikling. Men legeforsker Ellen Beate Sandseter, der her svifter sig i et uførtigt norsk træ.

Dets skal være lidt farligt

Børn vil udfordre deres egne grænser, når de leger. Men de bliver bremset af overdrevne sikkerhedsregler på legepladser, mener den norske forsker Ellen Beate Sandseter. Hun advarer om følgerne for børnenes psykiske udvikling.

Al Regner Hansen, DKA/uddat.dk / Foto: Arne Solli

Blandt pædagoger er der en voksende skepsis over for stadig flere sikkerhedskrav på legepladserne. De skærpede regler udførmas af embedsmænd efter pålæg fra politikere, der føler sig under pres fra forældrene.

Den iagttagelse havde den norske forsker Ellen Beate Sandseter gjort sig. Hun har føle sig ved, at ingen føle anledning til at inddrage pædagogerne – fagfolk på 'sædet' – i problematikken om legepladser og sikkerhed.

Og hun undrede sig over, at ingen forsøgte at se på spørgsmålet fra børnenes perspektiv. Måske havde beskyttelsen udartet sig til overbeskyttelse?

Så Ellen Beate Sandseter, amanuensis på afdelingen for fysisk opvækst på Dramning Maand's Minne, et seminarium i Trondheim, koblede leg har for børns opvækst og videre liv. Tidligere i år barslede hun med en videnskabelig artikel i fagtidsskriftet *Evolutionary Psychology*. Hun udtalte her den årtiold-

ske effekt: hos børn af spændingsmættede oplevelser, som det hedder i titlen.

«Børn søger et højt spændingsniveau. Det er en naturlig del af deres aktivitet. De markerer begejstringen ved at komme ud til kanten. Det er en frygtfuld glæde. De får positive oplevelser gennem udfordringerne,» fortæller Ellen Beate Sandseter i telefonen fra Trondheim.

ADFÆRD OG HOLDNINGER. Ellen Beate Sandseter har opdelat den risikofyldte leg i seks kategorier (se boks). Hun definerer

også, hvad det gør legen risikofyldt. Der er til dels de objektive faktorer ved legepladsen og legeordskabene, dels de individuelle, subjektive faktorer i form af børnenes aktiviteter og koncentration.

Ellen Beate Sandseter har udvidet sit forskningsgrundlag fra Norge til børnene i Skotland, Australien og Danmark. Hun har gennemført i alle tre lande længerevarende observationer af legen og også berygtede videooptagelser. Hensigten har været at finde strukturer. Hun har lavet dybtgående interviews med børn og pædagoger om deres holdninger og praksis i forhold til risikofyldt leg. Hun har suppleret med spørgeskema til over 100 ansatte i børnehaver, og personlige hedsæer.

Børn får uvurderlig træning fra den frie leg. Det styrker motorikken og rumopfattelsen, og det er nyttigt for dem, når for eksempel de skal ud i trafikken.

Ellen Beate Sandseter, Dramning Maand's Minne, Trondheim

Hendes konklusion er klækkelst: Børn udvikler sig, når de udfordrer deres fysiske grænser i legeaktiviteter uden unødige restriktioner. De er i høj grad selv i stand til at vurdere, hvornår legen er for farlig.

«Børn er klar over konsekvenserne, og de håndterer risici på en gradvis måde. De klæber ikke til toppen af et styk med høj ure, forstår gang de er oppe i træer, og aner helt hurtigt, at de er på kanten. De har en god fornemmelse af, hvornår de psykisk har fået nok. Hvis spændingen går over i frygt, så stopper de. De er også meget bevidste om deres kropslige fornåden,» fortæller hun.

DEN MÅSKULINE SPENDING. Ellen Beate Sandseter har i sin forskning ikke fokuseret på børns kønsforskelle. Men hun har set på kønsforskelle mellem mandlige og kvindelige pædagoger. Og de er signifikante.

«Vi ved, at mænd er mere risikossøgende end kvinder. Mændene går igen, når jeg sammenligner kvindelige og mandlige pædagoger fra mit materiale. Mandlige pædagoger er mere positive over for spænding, og det mere forstående over for risikofyldt leg. Kvindeme er mere forbeholdne,» siger hun.

Den norske forsker fastslår, at hendes forskningsundersøgelse på dette punkt leverer et stærkt argument for at ansætte flere mandlige pædagoger i institutionerne. Der vil alt andet lige give børn flere fysiske udfordringer.

«Det er vigtigt, at give børn mulighed for at møde udfordringer. Det må godt være lidt moderat, som de skal arbejde lidt for at overvinde. De får den gode følelse af at mestre situationer og stimuli, som de får frygtede. Det er bedst, at de begynder tidligt, og så kan de skrene op for udfordringerne i takt med, at de bliver ældre. Det er ikke kun psykologisk vigtigt – det er også fysisk vigtigt. Børn får uvurderlig træning fra den frie leg. Det styrker motorikken og rumopfattelsen, og det er nyttigt for dem, når for eksempel de skal ud i trafikken.»

ANGSTEN STYRER. Ellen Beate Sandseter anerkender, at børn falder og kommer ud for uheld på legepladser, men det er sjældent, at uheldene fører til permanent skade på børnene fysisk eller følelsesmæssigt, fastslår hun.

«Fårerne ved den risikofyldte leg synes at blive opvirket af faldene ved at overvinde frygt og uværlige om for mestring. Overbeskyttelse kan føre til mere frygt om børn og gøre angst i samfundet. Det er af enorm betydning, når man laver sikkerhedsregler, at man tager hensyn til, at børn har behov for udfordringer, og at børn har kompetencer til risikofyldt leg. I dag bliver sikkerhedsreglerne lavet af bureaukrater, som ikke har indgående kendskab til børnehaver og legepladser. Sikkerheden bør komme ind i fra institutionernes ansatte, som har daglig kontakt med børnene,» siger Ellen Beate Sandseter.

Hun har medtaget mange positive reaktioner hele vejen rundt på sin forskning, og hun har ikke rål på, hvor mange foredrag, debatprogrammer og konferencer hendes videnskabelige artikel har affødt. Forskningen har også vakt international opsigt. Eksempelvis blev den bemærket af det amerikanske dagblad *New York Times*, som i en artikeloverskrift spurgte: Kan en legeplads være for sikker? ■

SEKS GODE FARLIGE LEGE

Ellen Beate Sandseter opregner i sin videnskabelige artikel 'De antropiske effekter af spændingsoplevelser' de forskellige former for risikofyldt leg:

1. Undersøge højder: Væner børn til højder og mindsker sandsynligheden for højdeskæk.
2. Oprive højlar: Mindsker frygten for faldet ved at bevæge sig.
3. Udfordre farlige redskaber: Den forebyggende virkning er formentlig sekundær i forhold til interessen for redskaber.
4. Nærme sig farlige elementer: Det er naturligt at lege nær vand og ild, men at hindre denne adfærd kan øge risikoen for ulykke.
5. Fysisk kamp: Mindsker angsten i dramatiske situationer samt socialisering.
6. Lid på egen hånd: Hjælper børn til at overvinde frygten for adskillelse fra nærtstående personer.

Tak for beviserne for, at farlig leg er godt for børnene, siger danske legepladseskspertter.

Hurra for den farlige leg

Danske ekspertter med indsigt i legepladser og pædagogik reagerer med begejstring, når de bliver præsenteret for Ellen Beate Sandstørens videnskabelige artikel 'De antropiske effekter af spændingsoplevelser'. De glæder sig over, at der nu er forskning, der viser, at det er godt, at børn bliver udfordret i legepladser.

"Det lyder rigtig fornuftigt," siger Helle Nøbbelung, som er formand for Dansk Legeplads Selskab. Der er et værdifuldt netværk, som arbejder for udbredelsen af legepladser, der appellerer til aktiviteter, fantasi og eksperimentation.

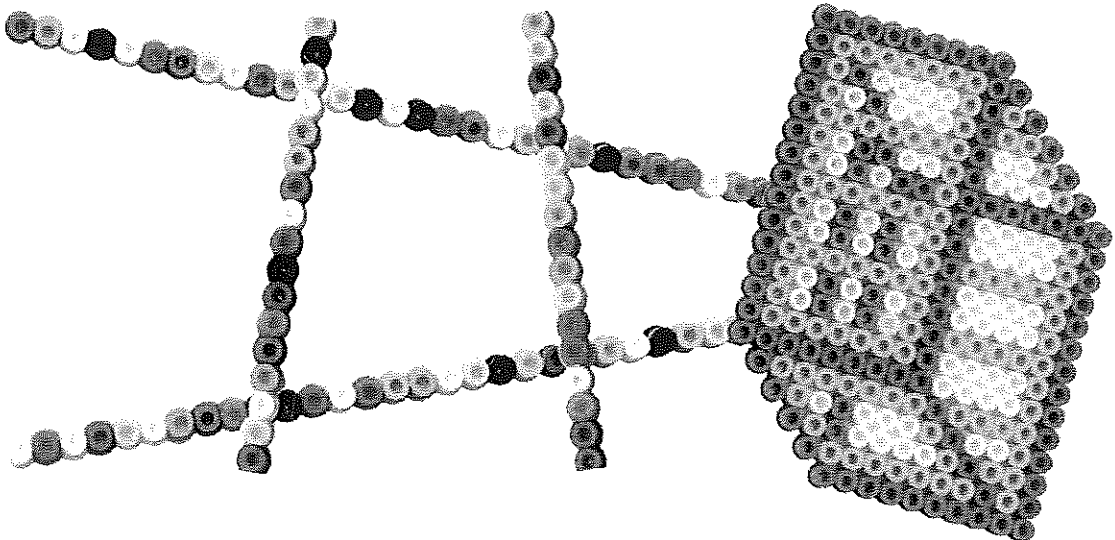
"Det er godt, at det bliver bevidst, at det er hensigtsfuldt for børn at komme ud over egne grænser. De skal hjælpes til at imødegå angst og frygt. Det giver dem selvtillid. Problemet med en gennemsnitligt legeplads er, at den ikke ligner virkeligheden uden for børnehaven," siger Helle Nøbbelung, som er legepladsarkitekt og selv udløser legepladser. Hendes skolekolekollekt er legepladser med et gammeldags underlag. Det er nærmest som at pikke børn ind i var, mener hun.

Skaden ved at holde børn fra det, som udvikler dem, er langt, langt større. Legen er ikke livsfarlig - den er livsvigtig.

Mogens Tom Jensen, pædagog, indleverer et lægeskrift til Ellen Beate Sandstørens videnskabelige artikel 'De antropiske effekter af spændingsoplevelser'. Det er et oplydende, når en forsker kan dokumentere, hvad jeg selv og i øvrigt mange andre har fremført i en årække," siger Mogens Tom Jensen.

"Ligesom ved alle andre er der en pris at betale, når børn leger frit på en legeplads. Det har vi været enige om og fortalt. Det kan være en tand, en lille bjernerygsæk eller en brækket arm. Skaden ved at holde børn fra det, som udvikler dem, er langt, langt større. Legen er ikke livsfarlig - den er livsvigtig," siger Mogens Tom Jensen.

Han mener, at frygten for legepladsulykker er nået et propert niveau. Der sker over 250 gange flere traumepolytraumatiske ulykker i private haver, end der er ulykker på legepladser, fastslår han. Han udtaler sig om et særligt problem, at legepladserne som regel bliver indrettet efter de yngste og mindst kompetente brugere. ■

Stablede mælkekasser og høje træer ligger højt på pædagogerne topni over farlige legeremedier, viser undersøgelse.

At Cite Rindorf, g@burl.dk

Mælkekassen skræmmer

Mælkekasser er populære blandt børn i mange børnehaver, men blandt pædagogerne er det et af de mest frygtede legeudrustninger, viser en repræsentativ undersøgelse, som BUPL har foretaget blandt landets cirka 60.000 pædagoger.

"Børnene elsker at stable dem. Det er meget enkelt. Men de vælter så nemt, og så risikøse vi, at der er et barn, som får en kasse hovedet, jeg har selv oplevet, at et barn mistede en mælkekasse på den kasse. Heldigvis er det en tand, der kommer igen. Men mælkekasser kan være farlige legeudrustninger og derfor mener jeg ikke, at de hører til på en legeplads. Det er vigtigt at legeredskaberne er godkendte," fortæller leder og pædagog Signe Højrup Dam fra Nymose Børnehave i Gentofte, som også har deltaget i undersøgelsen.

At de grønne mælkekasser er genstand for mange drøftelser blandt pædagogerne, viser sig i de udtalelser, som nogle af pædagogerne er kommet med. Pædagogerne er blevet spurgt, om de mener, der er lege, som er farligere til, at de kan tilfælde. Det mener 38 procent af pædagogerne, at der er. En af pædagogerne uddyber sit svar således: "Vi har en mega diskussion på min arbejdsplads om mælkekasser, som jeg ved er et tema mange steder. Her os må man højst stå på to kasser, og jeg bør vel tilståre mig. Vi har ansvar for børnene, men udfordringen er, at bevare et inspirerende miljø."

En anden leg, som ofte bærer ud som farlig hørspædagog, er klatring i træer eller klatring på andre hørjægsstænder. "Det er farligt at lade børn kravle alt for højt op i træerne. Med det mener jeg de høje træer i toppen. Andre voksne vil dog gerne støtte børnene, inden jeg vil," skriver en pædagog. Som den sidste sætning vidner om, finder det ikke en farlig situation, hvilke lege der er farlige, og hvor grænserne går. Det er nøgler, pædagogerne selv må vurdere fra situation til situation. Når pædagogerne bliver spurgt, om de mener, at der er lege, som er farligere til, at de kan tilfælde, er det muligt at også delt i spørgsmålet. Svaret deler, nemlig 38 procent svarer ja, det er det. Mens næsten lige så mange, nemlig 33 procent, svarer nej, 28 procent er tvivl.

Mens selv om det kan være svært at afgøre, om lege er farlige, er det muligt at gætte sig, mener Signe Højrup Dam. "På vores legeplads har vi et klatrestativ, som er meget højt. Men det er bygget, så de små børn ikke kan kravle i det, og på den måde behøver vi ikke at frygte for børnenes sikkerhed," fortæller lederen fra Nymose Børnehave i Gentofte.

Ellers er der lege med snore og reb samt lege af seksuel karakter og lege, hvor børnene kan skade hinanden, der hører til på listen over lege, der ikke er accepterede i børnehaverne.

Ifløje ulykkesregisteret, som hører under Institut for Folkesundhed, sker der årligt i landets daginstitutioner omkring 20.000 skader, som bliver behandlet på skadestuerne. Et mindst antal af disse, omkring 800, fører til hospitalindlæggelse. De legeudrustninger, som børnene oftest kommer til skade med, er klatrestativer eller træer. ■

DE FRYGTEDSTE LEGEUDRUSTNINGERNE
Børnlunge har i en survey bedt pædagogerne skrive, hvilke lege eller legeudrustninger de er mest bange for, at børnene kommer til skade med. Her er de svar, som oftest gik igen:

- Stablede mælkekasser
- Høje træer eller klatrestativer
- Lege med snore og reb
- Doktorlege, som går over grænsen
- Når børnene er for voldsomme over for hinanden
- Slippetøve
- Slåskampe og fægtlege
- Spidsede pinde
- Kast med brædder og sten
- Trampolin.

Kilde: Børnlunge, survey blandt 265 pædagoger, november 2011.

